

KS. JANUSZ PODZIELNY

CELE ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO WEDŁUG MARCINA LUTRA

Problematyka moralna nie zajmuje w twórczości Marcina Lutra jakiegos uprzywilejowanego miejsca. Jako doktor *verbi divini* pragnął on bowiem być przede wszystkim biblistą, znawcą Pisma Świętego. Zagadnienia moralne poruszał zaś niejako przy okazji pewnych konkretnych sytuacji, z którymi spotykał się w życiu. Z całą pewnością tematy dotyczące powołania małżeńskiego stanowiły niejednokrotnie przedmiot żywego zainteresowania Lutra, czego dowodem są zwłaszcza jego dzieła poświęcone wyłącznie tej problematyce¹.

W myśl jednej z luterskich definicji małżeństwa jest ono „boskim i prawowitym związkiem mężczyzny i kobiety ustanowionym z nadzieją posiadania potomstwa lub przynajmniej w celu unikania nierządu i grzechu na chwałę Boga. Ostateczny jego cel stanowi posłuszeństwo Bogu, leczenie z grzechu, przyzywanie Boga, pragnienie, kochanie, wychowywanie potomstwa na chwałę Boga, mieszkanie z żoną w bojaźni Pańskiej oraz niesienie krzyża”².

Ks. dr JANUSZ PODZIELNY – adiunkt Katedry Teologii Moralnej, Etyki Społecznej i Duchowości na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego; adres do korespondencji: ul. Drzymały 1, 45-342 Opole; e-mail: jpodzielny@uni.opole.pl

¹ Na temat małżeństwa znane są następujące pisma Marcina Lutra: *Ein Sermon von dem ehelichen Stand* (1519 r.), *Vom ehelichen Leben* (1522 r.), *Ein Traubüchlein für die einfältigen Pfarrherr* (1529 r.) oraz *Von Ehesachen* (1530 r.). Por. J. Motyka. *Luter o rodzinie i w rodzinie*. W: E. Ołtarzewska-Wieja (red.). *Z problemów Reformacji*. T. 6. Bielsko-Biała 1993 s. 88; M. Hintz. *Etyka ewangelicka i jej wymiar eklezjalny. Studium historyczno-systematyczne*. Warszawa 2007 s. 79-80; B. Björnsson. *The Lutheran Doctrine of Marriage in Modern Icelandic Society*. Oslo 1971 s. 11; J. Podzielny. *Godność powołania małżeńskiego w ujęciu Marcina Lutra*. „*Studia Oecumenica*” 9:2009 s. 149.

² „Coniugium est divina et legitima coniunctio maris et foeminae spe prolis, vel saltem vitandae fornicationis et peccati causa ad gloriam Dei. Finis ultimus est obedire Deo, et mederi peccato, invocare Deum, quaerere, amare, educare prolem ad gloriam Dei, habitare cum uxore in

Przytoczona wyżej definicja stanu małżeńskiego, którą opracował Reformator z Wittenbergi, pozwala w znacznej mierze poznać jego poglądy na temat celów związku małżeńskiego, co stanowi przedmiot rozważań niniejszego artykułu. Istotne są tu więc przede wszystkim: potomstwo (Rdz 1, 28), wzajemna pomoc małżonków (Rdz 2, 18), jak też ochrona przed rozpustą (1 Kor 7, 2), w co silnie wpisuje się perspektywa noszenia krzyża³.

1. FUNKCJA PROKREACYJNA MAŁŻEŃSTWA

Na pierwszym miejscu Reformator stawia cel, który można określić jako funkcję prokreacyjną małżeństwa. Dzięki temu Marcin Luter wydaje się być wierny doktrynie św. Augustyna, w świetle której prokreacja jest zasadniczą przyczyną zawarcia małżeństwa. Płodzenie dzieci jest w tym kontekście chlubą związku małżeńskiego, płodność zaś to wielki dar Boży. Prokreacja otrzymuje u Lutra wybitnie religijną, nadprzyrodzoną kwalifikację moralną. Bóg jest źródłem wszelkiej miłości oraz wszelkiego ojcostwa i macierzyństwa. Poczęcie i urodzenie dziecka nazywa Luter prawdziwym cudem, którego sprawcą jest Bóg. Nowe życie stanowi *solius Dei creatio*. Żadne dziecko nie jest w związku z tym poczęte ani przypadkowo, ani z samowoli ludzkiej, lecz na skutek zamiaru Bożego, w którego realizacji posługuje się Pan Bóg małżeńskim stosunkiem płciowym. Rodzice nie mają, według Lutra, wpływu na swą płodność, nie znają też płci swego dziecka ani jego przyszłej pozycji życiowej – to wszystko znane jest wcześniej Bogu, który działa poprzez małżeństwo. Zdaniem Ojca Reformacji Bóg ma również inne możliwości tworzenia życia ludzkiego. Wybrał jednak małżeństwo, dzięki któremu małżonkowie stanowią narzędzia w ręku Boga w dziele stwarzania nowego życia⁴. Nie są jednak narzędziami zniewolonymi i nieświadomymi, mogą bowiem w sposób ludzki oddać się do dyspozycji Stwórcy w celu

timore Domini et fère cruce[m]” (M. L u t h e r. *Vorlesungen über 1. Mose (Genesis-Vorlesungen)*. W: *D. Martin Luthers Werke*. 120 Bände. Weimar 1883-2009 [tzw. Weimarer-Ausgabe, dalej skrót: WA] – Bd. 43, s. 310).

³ Por. A. W. E l e r t. *Das christliche Ethos. Grundlinien der lutherischen Ethik*. Tübingen 1949 s. 125; M. H o n e c k e r. *Grundriß der Sozialethik*. Berlin–New York 1995 s. 161.

⁴ Luter nazywa małżonków, i w ogóle ludzi, tzw. maskami (*numereyen, Gottes larven*), za którymi ukrywa się Bóg Stworzyciel wszelkiego życia. Por. M. L u t h e r. *Fastenpostille*. WA 17, II, 192; tenże. *Der 147. Psalm, Lauda Jerusalem, ausgelegt*. WA 31, I, 436; tenże. *In epistolam S. Pauli ad Galatas Commentarius ex praelectione D. Martini Lutheri collectus*. WA 40, I, 174.

współdziałania z Nim. Poprzez tę współpracę Bóg okrywa zaś małżonków wielkim autorytetem⁵.

Płodność, stanowiąca składnik ludzkiej natury, jest nagrodą oraz szeroko rozumianym zyskiem dla rodziców: „Tak, jak słońce musi świecić i nie może się od tego powstrzymać (gdyż Bóg swoim słowem i poleceniem zakorzenił to w jego naturze), tak w naturze ludzkiej zakorzenione jest to, by człowiek, zarówno mężczyzna jak i kobieta, był płodnym”⁶. Marcin Luter wyraźnie popiera rodziny wielodzietne, albowiem małżonkowie bez dostatecznej liczby dzieci nie przedstawiają, jego zdaniem, „zdrowego życia”. Kobiетom, które narzekają na ogrom kłopotów związanych z dużą liczbą dzieci, Reformator z Wittenbergi radzi: „Lepiej jest żyć krótko a zdrowo niż długo i niezdrowo”⁷. Lutrowi nie jest też obcy problem ograniczania liczby urodzeń. W jego czasach wchodziły w grę zasadniczo trzy sposoby: różnego rodzaju gusła i zabobony, które rzekomo miały nie dopuszczać do poczęcia, stosunki przerywane oraz spędzanie płodu. Wszystkie te metody i środki, stojące na przeszkodzie nowego życia, spotkały się z bardzo ostrą krytyką Ojca Reformacji, który określa je jako przeciwne naturze, nieludzkie bądź też wprost nazywa to bezbożnictwem oraz dziełem szatańskim. Aborcję uważa zaś bezpośrednio za zabójstwo istoty niewinnej i bezbronnej, czyli za czyn skrajnie sprzeciwiający się piątemu przykazaniu Dekalogu. Luter wyraża przy tym przekonanie, że motywem takich zachowań prawie zawsze jest chciwość⁸.

⁵ Por. *Duży katechizm*. W: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterskiego* (= KWKL). Bielsko-Biała 2003 s. 74; O. L ä h t e e n m ä k i. *Sexus und Ehe bei Luther*. Turku 1955 s. 140-141; W. P a b i a s z. *Małżeństwo i etyka seksualna w teologicznej refleksji Marcina Lutra*. Częstochowa 1993 s. 108-109; P. A l t h a u s. *Die Ethik Martin Luthers*. Gütersloh 1965 s. 100; B j ö r n s s o n. *The Lutheran Doctrine* s. 12-13; H. H o l z e. *Luther's Concept of Creation*. W: V. M o r t e n s e n (red.). *Concern for Creation. Voices on the Theology of Creation*. Uppsala 1995 s. 49; M. H i n t z. *Chrześcijańskie sumienie. Rozważania o etyce ewangelickiej*. Katowice 2006 s. 58.

⁶ M. L u t h e r. *In Genesim Mosi librum sanctissimum Declamationes (Genesis-Kommentar)*. WA 24, 53.

⁷ T e n z e. *Vom ehelichen Leben*. WA 10, II, 301.

⁸ Poglądy Ojca Reformacji w tej kwestii nie są jednak do końca spójne. Dzieci ułomne i kalekie uznaje on bowiem za niepochodzące od Boga, lecz od diabła, oraz pozbawione duszy. Stąd daje przy okazji radę, aby takie istoty zabijać (przez utopienie). Por. t e n z e. *Vorlesungen über I. Mose (Genesis-Vorlesungen)*. WA 43, 652-653; t e n z e. *Predigten des Jahres 1530*. WA 32, 116; L ä h t e e n m ä k i. *Sexus und Ehe* s. 166; P a b i a s z. *Małżeństwo i etyka* s. 109-110; E. S e e b e r g. *Luthers Theologie in ihren Grundzügen*. Stuttgart 1950² s. 203; W. B e n e d y k t o w i c z. *Co powinniśmy czynić. Zarys ewangelickiej etyki teologicznej*. Warszawa 1993² s. 153; G. K u h a u p t. *Eine Ermutigung zu Ehe und Kindern. Auszüge aus Martin Luthers Schrift „Vom ehelichen Leben” von 1522*. „Luther” 79:2008 s. 70-74; J. G r ü n d e l. *Empfängnisregelung und Bevölkerungspolitik*. W: A. H e r t z [i in.] (red.). *Handbuch der Christlichen Ethik*. T. 2. Freiburg-Basel-Wien 1978 s. 153.

2. MAŁŻEŃSTWO JAKO „REMEDIIUM CONCUPISCENTIAE”

Małżeństwo z istoty swej pełni również funkcję ochronną – ma udaremnić grzeszne pokusy zmysłowe. Jest ono ochroną, lekarstwem przeciw niespokojnym żądzom (*remedium concupiscentiae*). W *Dużym katechizmie* Luter wprost pisze: „Jest niemożliwe pozostawać w czystości bez małżeństwa [...]. W celu łatwiejszego w pewnej mierze uniknięcia nieczystości, ustanowił Bóg stan małżeński, aby każdy miał swoją przydzieloną część i zadowolił się nią, chociaż potrzeba do tego jeszcze łaski Bożej, aby również serce pozostało czyste”⁹. Można przypuszczać, że Reformator z Wittenbergi nawiązuje w tym względzie do rozpowszechnionej wówczas nauki Kościoła katolickiego. Unikanie wiarołomstwa (*vitatio fornicationis*) jako cel małżeństwa głosili bowiem od XII wieku tak wielcy teologowie, jak Piotr Lombard czy Hugo ze św. Wiktora. Na potwierdzenie swej tezy Marcin Luter przytacza również słowa św. Pawła (1 Kor 7, 2), zgodnie z którymi małżeństwo ma pomagać w unikaniu grzechów. Działa ono, zdaniem Ojca Reformacji, podobnie jak szpital, w którym człowiek chory na duszy z powodu grzesznych pożywności może być wyleczony. Tak więc dla tych, którzy cierpią z powodu popędu seksualnego, nie ma innego wyjścia, jak zawrzeć związek małżeński (1 Kor 7, 9). Luterska etyka seksualna ogranicza się w ten sposób do etyki małżeńskiej¹⁰.

Aby małżeństwo mogło spełnić powyższy cel (*remedium et medicina*), małżonkowie są wzajemnie zobowiązani do wypełniania powinności seksualnych. Warto wspomnieć w tym kontekście, że Marcin Luter opisuje seksualność człowieka w dość nowatorski, jak na ówczesne czasy, sposób. Po-

⁹ *Duży katechizm*. W: KWKL s. 82; por. M. Köckert. *Luthers Auslegung des Dekalogs in seinen Katechismen aus der Sicht eines Alttestamentlers*. W: U.H.J. Körtner (red.). *Christliche Ethik – Evangelische Ethik? Das Ethische im Konflikt der Interpretationen*. Neukirchen-Vluyn 2004 s. 59.

¹⁰ Por. M. Luther. *Vorlesungen über I. Mose (Genesis-Vorlesungen)*. WA 42, 89; tenże. *Das siebente Kapitel S. Pauli zu den Corinthern*. WA 12, 104-115; tenże. *An den christlichen Adel deutscher Nation von des christlichen Standes Besserung*. WA 6, 441; tenże. *Ein Sermon von dem ehelichen Stand*. WA 2, 167; Lähdenmäki. *Sexus und Ehe* s. 57-58; Pabiasz. *Małżeństwo i etyka* s. 110; Seeberg. *Luthers Theologie* s. 204; K.H. Selge. *Ehe als Lebensbund. Die Unauflöslichkeit der Ehe als Herausforderung für den Dialog zwischen katholischer und evangelisch-lutherischer Theologie*. Frankfurt 1999 s. 110-111; F. Adamski. *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*. Kraków 2002 s. 124-125; M.J. Suda. *Die Ethik Martin Luthers*. Göttingen 2006 s. 161.

pęd płciowy jest, jego zdaniem, istotnym elementem składowym natury ludzkiej, stąd domaga się on zaspokojenia, podobnie jak potrzeba głodu czy pragnienia: „Młoda kobieta, jeśli nie otrzymała wzniosłej i rzadkiej łaski dziewictwa, nie może się obyć bez mężczyzny, tak jak bez jedzenia, picia, spania i pozostałych potrzeb naturalnych. I odwrotnie, także mężczyzna nie może się obyć bez kobiety. Przyczyna leży w tym, że płodzenie dzieci jest równie głęboko wszczepione w naturę, jak jedzenie i picie”¹¹. Zadaniem człowieka nie jest więc przewyższanie siły popędu, ale zaspokojenie go w sposób uporządkowany, czemu najlepiej służy związek małżeński. Idea małżeństwa jako *remedium concupiscentiae* stanowi zatem sedno etyki seksualnej Lutra. Ojciec Reformacji powołuje się tu zarówno na Stary, jak i Nowy Testament (Rdz 29, 16-30; Tb 8, 1-9; 1 Kor 7, 3-4), dowodząc, że pożycie seksualne w małżeństwie nigdy nie może oznaczać czegoś niższego, zła koniecznego bądź wyłącznie kompromisu. Małżeńskie współżycie płciowe jest bowiem czynem moralnie dobrym, o wiele miłszym Bogu niż wymuszone bezżeństwo, które często prowadzi do nieładu. To jest realizacja płciowości w sposób moralnie uporządkowany, czyli posłuszeństwo słowu Bożemu. Zrozumienie „cudu stworzenia”, jakim jest płciowość człowieka i dzieło płodzenia, może oczywiście nastroczać wielu trudności, czasem wręcz narażać na grzech, stąd postulat Reformatora z Wittenbergi, by szukać pomocy w świetle Ducha Świętego. Uwzględniając bowiem dwa podstawowe czynniki – słowo Boże oraz osobistą wiarę religijną – związek małżeński jawi się, zdaniem Lutra, jako jedyny powszechny sposób zachowania cnoty czystości (*geschlechtliche Reinheit, Keuschheit, castitas*)¹².

W epoce Ojca Reformacji nagromadziło się mnóstwo rad, niespisanych zasad, obyczajów, które kazuistycznie określały częstotliwość czy sposób

¹¹ M. Luther. *Wider den falsch genannten geistlichen Stand des Papsts und der Bischöfe*. WA 10, II, 156.

¹² Por. tenże. *Vorlesungen über I. Mose (Genesis-Vorlesungen)*. WA 43, 60; tenże. *Das siebente Kapitel S. Pauli zu den Corinthern*. WA 12, 102-104; tenże. *Predigten des Jahres 1531*. WA 34, I, 55-59; tenże. *In Genesin Mosi librum sanctissimum Declamationes (Genesis-Kommentar)*. WA 24, 33; tenże. *Kirchenpostille*. WA 10, I, 1, 707-708; Pabiasz. *Małżeństwo i etyka* s. 60-66, 110-111; Lähteenmäki. *Sexus und Ehe* s. 34-36, 49-54; Björnsson. *The Lutheran Doctrine* s. 16-19; T. Koch. *Das evangelische Eheverständnis nach Luther und in der Gegenwart*. W: F. Böckle, K.T. Geringer [i in.]. *Die konfessionsverschiedene Ehe. Problem für Millionen – Herausforderung für die Ökumene*. Regensburg 1988 s. 52-53; K. Lüthi. *Christliche Sexualethik. Traditionen, Optionen, Alternativen*. Wien-Köln-Weimar 2001 s. 215; Motyka. *Luter o rodzinie* s. 89-90; M. Hintz. *Poglądy etyczne Lutra*. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 13:1997 nr 1 s. 22.

małżeńskiego współżycia płciowego. Marcin Luter zdecydowanie negatywnie ustosunkowuje się do tego rodzaju kazuistyki, dając jednak pewne konkretne wskazówki dotyczące życia małżeńskiego, w tym relacji intymnych między małżonkami. Znana jest tzw. reguła Lutra, wedle której małżeńskie pożycie seksualne zaleca się dwa lub trzy razy w tygodniu (*zweimal in der Woche*). Ojcu Reformacji chodzi przede wszystkim o to, aby relacje te były na tyle częste, by żaden z małżonków nie miał ochoty na seks pozamałżeński. Nie jest to jednak żadna istotna zasada moralna, lecz raczej osobista rada Reformatora z Wittenbergi, poprzez którą zachęca on małżonków do unikania grzechu egoizmu oraz zachowania wolności sumienia. Luter występuje w ten sposób również przeciwko ascetycznym ideałom średniowiecza, propagując zamiast nich swoiście rozumiany wzór życia małżeńskiego¹³.

3. NOSZENIE KRZYŻA JAKO CEL ŻYCIA MAŁŻEŃSKIEGO

Inny cel małżeństwa można zauważyć, analizując myśl Lutra zawartą w wykładach na temat Księgi Rodzaju¹⁴. Tu bowiem przewija się reformatorska idea, według której jednym z najważniejszych celów małżeństwa jest noszenie krzyża (*ferre crucem*). Bardzo pomocna w zrozumieniu tych poglądów Ojca Reformacji jest jego nauka o powołaniu oraz w ogóle antropologia.

Wykładając swą naukę o powołaniu człowieka, Marcin Luter używa zamiennie pojęć: „Beruf” (zawód, powołanie) albo „status”, „Stand”, „Ordnung” (stan, porządek). Powołanie to zespół zadań przydzielonych człowiekowi przez Pana Boga. Pochodzi ono od Boga, dlatego nikt nie powinien odchodzić od wyznaczonego mu powołania. Dzięki niemu bowiem życie staje się czymś więcej niż po prostu istnieniem, otrzymuje swą treść oraz swój sens. Realizacja powołania polega zaś na służbie Bogu i człowiekowi. Zwłaszcza wówczas, gdy brak spontanicznej miłości bliźniego, powołanie motywuje do jej okazywania. Dotyczy to każdego członka społeczeństwa. Powołanie poza tym utrzymuje człowieka w karności oraz skłania go do

¹³ Por. Luther. *Vom ehelichen Leben*. WA 10, II, 292; tenże. *Das siebente Kapitel S. Pauli zu den Corinthern*. WA 12, 102; Lähteenmäki. *Sexus und Ehe* s. 59-60; Hintz. *Chrześcijańskie sumienie* s. 71; Lüthi. *Christliche Sexualethik* s. 215.

¹⁴ Por. Luther. *Vorlesungen über 1. Mose (Genesis-Vorlesungen)*. WA 43, 310.

przestrzegania nieraz surowego prawa, szczególnie wtedy, gdy do głosu chce dojść egoizm i wygodnictwo¹⁵.

Najbardziej rozpowszechnionym powołaniem jest, zdaniem Lutera, małżeństwo. Zadania w ramach tego powołania są zróżnicowane w zależności od płci czy wieku. Różnica między mężczyzną a kobietą wyraża się w tym przypadku poprzez odmienny sposób wykonywania powołania małżeńskiego, przy czym Ojciec Reformacji podkreśla równość godności osobowej męża i żony. Każda płeć posiada – zarówno w sferze duchowej, jak i cielesnej – własne, odrębne, charakterystyczne cechy, otrzymane od Boga. Ta odmienność jest konieczna również w małżeństwie, gdyż stanowi ono teren, na którym winny harmonijnie współpracować ze sobą cechy męskie i żeńskie. Każdy z członków rodziny powinien więc wykonywać swe powołanie zgodnie z własną konstytucją psychofizyczną. A zatem zadania, jakie ciążyą na małżonkach, wyprowadza Luter z całokształtu swej nauki o powołaniu człowieka. Inne jest powołanie mężczyzny – męża i ojca, inne zaś kobiety – żony i matki, jeszcze inne jest powołanie dziecka. Zawarcie związku małżeńskiego, o ile nie zachodzi poważna przyczyna (np. choroba), traktowane jest w etyce luterskiej jako obowiązek moralny. Niedopuszczalne jest zatem unikanie małżeństwa z pobudek egoistycznych. Dzięki temu rzetelne wypełnianie zadań małżeńskich i rodzinnych, traktowanie ich jako powołania, otrzymuje u Reformatora z Wittenbergi najwyższą ocenę moralną¹⁶.

Rozwijając myśl o powołaniu małżeńskim, Marcin Luter dochodzi jednak do wniosku, że także w tych relacjach ukryty jest krzyż, rozumiany jako umartwienie (*mortificatio*). Prawdziwe umartwienie realizuje się bowiem, jego zdaniem, nie w miejscach samotnych, lecz właśnie w życiu małżeńskim, rodzinnym i społecznym. Umartwienie jest istotnym elementem powołania małżeńskiego. Jest ono też środkiem wychowawczym dla każdego członka rodziny, sposobem, dzięki któremu człowiek ma udział w cierpieniach Chrystusa. Ojciec Reformacji upatruje więc przeznaczenie człowieka w cierpieniu. Również w małżeństwie, według niego, nieuniknionym jest cierpieć (*necesse est pati*). Naśladowanie Chrystusa w noszeniu krzyża

¹⁵ Por. tenże. *Kirchenpostille*. WA 10, I, 1, 310-311; tenże. *Predigten des Jahres 1524*. WA 15, 625; tenże. *Predigten des Jahres 1535*. WA 41, 397; Pabiasz. *Małżeństwo i etyka* s. 111-113; G. Müller. *Biblische Theologie und Sozialethik. Zum Denken Martin Luthers*. „Evangelische Theologie” 59:1999 s. 27.

¹⁶ Por. M. Luter. *Kirchenpostille*. WA 10, I, 1, 308; tenże. *Tischreden*. WA TR 1 nr 55, 19; tenże. *Tischreden*. WA TR 2 nr 1975, 285; Lähthenmäki. *Sexus und Ehe* s. 129-130; Lüthi. *Christliche Sexualethik* s. 216.

polega właśnie na przyjęciu zewnętrznych oraz wewnętrznych trudów codziennego życia małżeńskiego. Stanowią one bowiem nieustanny egzamin chrześcijanina, celem którego jest odtworzenie w człowieku obrazu Chrystusa. Luter przypomina jednak, że nie trzeba „na siłę” wynajdować sobie krzyża, gdyż uzewnętrznia się on poprzez zadania zawarte w powołaniu. Kto zaś ten krzyż podejmuje w imię służebnej miłości bliźniego i w duchu wiary, naśladuje, zdaniem Reformatora z Wittenbergi, samego Boga¹⁷.

Warto zauważyć w tym kontekście, że w refleksji etycznej Ojca Reformacji czynna, ofiarna, wierna miłość zawsze jawi się jako owoc wiary. Powołanie małżeńskie stanowi obszar, w którym szczególnie dobrze to widać. Tu bowiem inkarnacja wiary polega przede wszystkim na postawie służebnej, wzajemnej pomocy, przebaczeniu czy ustępstwach. Sam Chrystus ucieleśnia się w małżonkach, a oni, tak jak tego oczekuje Bóg, przynoszą swą czynną miłością owoce Ducha Świętego. Tak pojęta miłość jest dla Lutera największą wartością, stanowi ona bowiem istotę duchowości małżeństwa (*substantia matrimonii*). Trzeba jednak pamiętać, że miłość małżeńska, rozumiana jako inkarnacja wiary religijnej, nie jest w małżeństwie wartością zastaną, nie jest czymś gotowym, danym z góry. Chodzi tu raczej o zadanie do zrealizowania poprzez powołanie małżeńskie. Także w tym przypadku można więc mówić o dźwiganie krzyża jako swoistym celu wspólnoty małżeńskiej, które dokonuje się poprzez praktykowanie czynnej miłości, wypływającej z wiary. Taka postawa, zdaniem Reformatora z Wittenbergi, powoduje odpuszczenie grzechów i zbawienie dzięki łasce Bożej – w małżeństwie oraz poprzez małżeństwo¹⁸.

¹⁷ Por. L u t h e r. *Vorlesungen über 1. Mose (Genesis-Vorlesungen)*. WA 43, 214. 310; t e n - z e. *Ein Sermon von dem heiligen hochwürdigen Sakrament der Taufe*. WA 2, 734; t e n - z e. *Operationes in Psalmos*. WA 5, 108; P a b i a s z. *Małżeństwo i etyka* s. 113-114; B j ö r n s s o n. *The Lutheran Doctrine* s. 37-38; O. H. P e s c h. *Zrozumieć Lutra*. Tłum. A. Marniok, K. Kowalik. Poznań 2008 s. 135-136.

¹⁸ Por. M. L u t h e r. *Dass diese Wort Christi „Das ist mein Leib“ noch fest stehen, wider die Schwärmgeister*. WA 23, 141; t e n - z e. *Fastenpostille*. WA 17, II, 166; t e n - z e. *Von der Freiheit eines Christenmenschen*. WA 7, 38; t e n - z e. *Tischreden*. WA TR 4 nr 4736, 459; L ä h t e e n - m ä k i. *Sexus und Ehe* s. 131-136; P a b i a s z. *Małżeństwo i etyka* s. 116-127; B j ö r n s s o n. *The Lutheran Doctrine* s. 38-39; A l t h a u s. *Die Ethik Martin Luthers* s. 97-98; K. H. S e l g e. *Ehe als Lebensbund* s. 112-114; M o t y k a. *Luter o rodzinie* s. 93-94; M. U g l o r z. *Cokolwiek uczyniliście bliźniemu, mnie uczyniliście. Zarys etyki teologicznej Marcina Lutera*. „Kalendarz Ewangelicki” 117:2003 s. 265.

Podsumowując poglądy Lutra na temat celów małżeńskich, trzeba powiedzieć, że w dużej mierze podtrzymuje on tradycyjną naukę Kościoła o prokreacji i wzajemnej pomocy jako podstawowych celach małżeństwa. Pewną nowością w dorobku Ojca Reformacji jest jednak dowartościowanie oraz dość śmiało, jak na owe czasy, wyeksponowanie popędu seksualnego, który powinien być zaspokojony właśnie w małżeństwie. Interesująca jest również w związku z tym luterska nauka o powołaniu, w które wpisuje się noszenie krzyża, nierozdzielnie związane z miłością i wiarą, jako nadrzędny cel wspólnoty małżeńskiej.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- Duży katechizm. W: Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterskiego. Bielsko-Biała 2003 s. 57-131.
- Luther M.: Ein Sermon von dem ehelichen Stand. WA 2, 166-171.
- Ein Sermon von dem heiligen hochwürdigen Sakrament der Taufe. WA 2, 727-737.
- Operationes in Psalmos. WA 5, 19-673.
- An den christlichen Adel deutscher Nation von des christlichen Standes Besserung. WA 6, 404-469.
- Von der Freiheit eines Christenmenschen. WA 7, 20-38.
- Kirchenpostille. WA 10, I, 1, 1-728.
- Wider den falsch genannten geistlichen Stand des Papsts und der Bischöfe. WA 10, II, 105-158.
- Vom ehelichen Leben. WA 10, II, 275-304.
- Das siebente Kapitel S. Pauli zu den Corinthern. WA 12, 95-142.
- Predigten des Jahres 1524. WA 15, 409-810.
- Fastenpostille. WA 17, II, 1-247.
- Dass diese Wort Christi „Das ist mein Leib“ noch fest stehen, wider die Schwärmgeister. WA 23, 64-320.
- In Genesisin Mosi librum sanctissimum Declamationes (Genesis-Kommentar). WA 24, 1-710.
- Der 147. Psalm, Lauda Jerusalem, ausgelegt. WA 31, I, 430-456.
- Predigten des Jahres 1530. WA 32, 1-298.
- Predigten des Jahres 1531. WA 34, I, 1-584.
- In epistolam S. Pauli ad Galatas Commentarius ex praelectione D. Martini Lutheri collectus. WA 40, I, 15-688.
- Predigten des Jahres 1535. WA 41, 1-492.
- Vorlesungen über 1. Mose (Genesis-Vorlesungen). WA 43, 1-695.
- Tischreden. WA TR 1 nr 55; WA TR 2 nr 1975; WA TR 4 nr 4736.

OPRACOWANIA

- Adamski F.: Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy. Kraków 2002.
- Althaus P.: Die Ethik Martin Luthers. Gütersloh 1965.

- Benedyktowicz W.: Co powinniśmy czynić. Zarys ewangelickiej etyki teologicznej. Warszawa 1993².
- Björnsson B.: The Lutheran Doctrine of Marriage in Modern Icelandic Society. Oslo 1971.
- Elert W.: Das christliche Ethos. Grundlinien der lutherischen Ethik. Tübingen 1949.
- Gründel J.: Empfängnisregelung und Bevölkerungspolitik. W: A. Hertz [i in.] (red.). Handbuch der Christlichen Ethik. T. 2. Freiburg–Basel–Wien 1978 s. 148-160.
- Hintz M.: Poglądy etyczne Lutera. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” 13:1997 nr 1 s. 17-29.
— Chrześcijańskie sumienie. Rozważania o etyce ewangelickiej. Katowice 2006.
— Etyka ewangelicka i jej wymiar eklezjalny. Studium historyczno-systematyczne. Warszawa 2007.
- Holze H.: Luther's Concept of Creation. W: V. Mortensen (red.). Concern for Creation. Voices on the Theology of Creation. Uppsala 1995 s. 49-52.
- Honecker M.: Grundriß der Sozialethik. Berlin–New York 1995.
- Koch T.: Das evangelische Eheverständnis nach Luther und in der Gegenwart. W: F. Böckle, K.T. Geringer [i in.]. Die konfessionsverschiedene Ehe. Problem für Millionen – Herausforderung für die Ökumene. Regensburg 1988 s. 49-65.
- Köckert M.: Luthers Auslegung des Dekalogs in seinen Katechismen aus der Sicht eines Alttestamentlers. W: U.H.J. Körtner (red.). Christliche Ethik – Evangelische Ethik? Das Ethische im Konflikt der Interpretationen. Neukirchen-Vluyn 2004 s. 23-67.
- Kuhaupt G.: Eine Ermutigung zu Ehe und Kindern. Auszüge aus Martin Luthers Schrift „Vom ehelichen Leben” von 1522. „Luther” 79:2008 s. 70-74.
- Lähteenmäki O.: Sexus und Ehe bei Luther. Turku 1955.
- Lüthi K.: Christliche Sexualethik. Traditionen, Optionen, Alternativen. Wien–Köln–Weimar 2001.
- Motyka J.: Luter o rodzinie i w rodzinie. W: E. Ołtarzewska-Wieja (red.). Z problemów Reformacji. T. 6. Bielsko-Biała 1993 s. 88-103.
- Müller G.: Biblische Theologie und Sozialethik. Zum Denken Martin Luthers. „Evangelische Theologie” 59:1999 s. 25-31.
- Pabiasz W.: Małżeństwo i etyka seksualna w teologicznej refleksji Marcina Lutera. Częstochowa 1993.
- Pesch O.H.: Zrozumieć Lutera. Tłum. A. Marniok, K. Kowalik. Poznań 2008.
- Podzielný J.: Godność powołania małżeńskiego w ujęciu Marcina Lutera. „Studia Oecumenica” 9:2009 s. 149-157.
- Seebert E.: Luthers Theologie in ihren Grundzügen. Stuttgart 1950².
- Selge K.H.: Ehe als Lebensbund. Die Unauflöslichkeit der Ehe als Herausforderung für den Dialog zwischen katholischer und evangelisch-lutherischer Theologie. Frankfurt 1999.
- Suda M.J.: Die Ethik Martin Luthers. Göttingen 2006.
- Uglorz M.: Cokolwiek uczyniliście bliźniemu, mnie uczyniliście. Zarys etyki teologicznej Marcina Lutera. „Kalendarz Ewangelicki” 117:2003 s. 257-273.

DIE ZIELE DES EHEBUNDES
IN DER SICHT VON MARTIN LUTHER

Z u s a m m e n f a s s u n g

Als Schöpfung Gottes hat der christliche Ehebund verschiedene Ziele. In der Sicht von Martin Luther kann man über drei wichtigsten Ehezielen sprechen. Das erste und zweite Ziel bilden, ähnlich wie in der katholischen Kirche, die Nachkommenschaft (die prokreative Funktion der Ehe) und die gegenseitige Hilfe der Ehegatten. Neues in der lutherischen Eheethik (im 16. Jahrhundert) ist die sehr positive und offene Ansicht über den Sexualtrieb, den man jedoch nur in der Ehe befriedigen darf (*matrimonium – remedium et medicina*). Laut Luther ist noch das dritte Ziel des Ehestandes – nämlich das Kreuztragen (*ferre crucem*). Dieses Ziel ist stark mit der reformatorischen Theologie verbunden, in der das Kreuz, der Beruf, die Liebe und der Glaube die wichtigsten Elemente bilden.

Zusammengefasst und übersetzt von Janusz Podzielný

Słowa kluczowe: małżeństwo, cele małżeństwa, Marcin Luter, etyka luterańska.

Schlüsselbegriffe: die Ehe, die Eheziele, Martin Luther, die lutherische Ethik.

Key words: marriage, marriage goals, Martin Luther, the Lutheran ethics.